SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Neuvotteleva virkamies
Harri Sivula

8.9.2017

HALLITUKSEN ESITYS KAUSITYÖ- JA ICT-LAEIKSI LIITTEINEEN, HE 80/2017 vp

Tausta

Esityksellä pannaan täytäntöön EU:n kausityö- ja ICT-direktiivit. Lyhenne ICT tarkoittaa tässä yhteydessä yrityksen sisällä kolmannesta maasta Euroopan unionin alueelle siirrettäviä työntekijöitä. Molempien direktiivien täytäntöönpano on viivästynyt. Kausityödirektiivin määräaika oli 30.9.2016 ja ICT-direktiivin 30.11.2016.

Kausityöntekijöitä ovat tilapäisesti enintään yhdeksäksi kuukaudeksi kolmansista maista tulevat työntekijät, jotka palaavat kotimaahansa kauden päätyttyä. Kausityötä on maatalouden ja matkailun alalla tehtävä työ, jonka työvoimatarpeen vaihtelun aiheuttaa vuodenaikojen vaihtelu.

Kausityöntekijöitä tulee Suomeen vuosittain alle 15.000, valtaosin maatalouteen alle kolmeksi kuukaudeksi. Määrä vastaa n. kolmasosaa kaikista maatalouden työpaikoista. Suuri määrä maatalouden ja maaseudun pysyvistä työpaikoista on riippuvaisia kausityöntekijöiden saatavuudesta. Maatalouden työvoiman tarve on vakiintunut eikä määrän odoteta esityksen voimaantulon myötä lisääntyvän.

Matkailualan kausityöntekijät ovat huomattavasti maataloutta pienempi ryhmä, mutta Aasian matkailun nopean kasvun seurauksena alueen kieliä osaavan henkilöstön tarve on kasvanut nopeasti eikä vajetta voida paikata kotimaisella työvoimalla.

ICT-laissa tarkoitettuja työntekijöitä ovat kolmansiin maihin sijoittautuneiden yritysten johtajat, asiantuntija ja eräät harjoittelijat, jotka lähetetään saman konsernin sisällä työskentelemään Suomeen sijoittuneeseen tytäryhtiöön. Direktiivissä tarkoitetut henkilöt ovat tavoiteltu ryhmä, mutta kapean rajauksen vuoksi heidän määränsä jäänee Suomessa melko pieneksi, ehkä hiukan yli 1000 hengeksi vuosittain. Suomeen sijoittuneille yrityksille lähetetyt työntekijät ovat avainasemassa ja heidän lupamenettelynsä sujuvuus siksi tärkeää. ICT-työntekijät tulevat kausityöntekijöitä pidemmäksi ajaksi ja heillä on näitä laajemmat oikeudet mm. perheenyhdistämiseen.

Kausityölaki

Laissa määritellään maahantulon ehdot ja kausityöntekijöiden oikeudet maassaolon aikana. Maahantulosäännökset muodostavat monimutkaisen kokonaisuuden, jonka taustalla ovat toisaalta Schengenin rajasäännöstö ja EU:n viisumisäännöstö ja toisaalta kotimaisen työvoiman saatavuutta koskevan harkinnan säilyttäminen.

Alle kolmeksi kuukaudeksi henkilöt tulevat mainittujen säännöstöjen perusteella joko Suomen edustuston myöntämällä viisumilla tai viisumivapaasti ja laissa määritellään ainoastaan Suomessa työskentelyn ehdot. Tällaisia ovat mm. voimassaoleva työsopimus tai sitova työtarjous, työsuhteen ehtojen työehtosopimusten mukaisuus ja asianmukainen majoitus. Lähtökohtana ovat vastaavaan kotimaiseen työntekijään sovellettavat ehdot.

3-6 kuukauden luvat myöntää Maahanmuuttovirasto noudattaen alakohtaista saatavuusharkintaa, jossa se seuraa kotimaisen työvoiman tarjontaa ja voi tarvittaessa tehdä päätöksen siirtymisestä monimutkaisempaan menettelyyn, jota sovelletaan kaikkiin 6-9 kuukaudeksi myönnettäviin lupiin.

6-9 kuukaudeksi luvat myönnetään työntekijän oleskelulupamenettelyä vastaavassa menettelyssä. Siinä Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvat TE-toimiston tehtyä ensin hakemusta koskevan osaratkaisun, joka sisältää mm. arvion siitä, onko haettuun tehtävään saatavissa kotimainen työntekijä.

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Kirkkokatu 12, Helsinki
Vuorikatu 20, Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
09 1604 4635

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

Direktiivin lähtökohtana on kausityöntekijöille myönnettävät kansallisten työntekijöiden kanssa yhtäläiset oikeudet mm. terveydenhoitoon ja erilaisiin etuuksiin. Esityksen liitelaeissa säädetään mm. kausityöntekijöiden pääsystä kunnalliseen terveydenhoitoon ja sairausvakuutuksesta. Direktiivin sallimat rajoitukset erilaisiin etuuksiin on hyödynnetty täysimääräisesti.

Lain kansantaloudelliset vaikutukset ovat vähäiset, mutta useille maaseudun elinkeinoille kausityöntekijät ovat välttämättömiä. Matkailualalla kausityöntekijöiden merkitys on kasvanut nopeasti ja ryhmä saattaa kasvaa merkittäväksikin, jos turismin nopea kasvu jatkuu.

Valtaosa kausityöntekijöistä työskentelee Suomessa alle 6 kuukautta ja maksaa sen vuoksi 35 %:n suuruista lähdeveroa. Vero on huomattavasti suurempi kuin vastaavan ansiotason kotimaiselta työvoimalta kannettu. Vastaavasti kustannukset ovat alemmat, koska kaikki kausityöntekijät ovat työikäisiä, töissä eikä heillä ole oikeutta perheenyhdistämiseen tai perhe-etuuksiin.

ICT-laki

Laissa säädetään yritysten sisällä kolmannesta maasta Suomeen lähetettävien johtajien, asiantuntijoiden ja harjoittelijoiden maahantulon ehdoista ja oikeuksista Suomessa. Työsuhde säilyy lähettävään yritykseen koko siirron ajan, mutta työsuhteen ehdot määräytyvät Suomen lainsäädännön mukaisesti.

ICT-luvan maksimikesto on kolme vuotta, mutta se voi olla lyhyempi, koska pituus määräytyy työsuhteen pituuden mukaisesti. Laissa säädetään lisäksi oikeudesta siirtyä toisessa EU-valtiossa myönnetyllä luvalla Suomeen. Siirtyminen alle kolmeksi kuukaudeksi tapahtuu yksinkertaisen ilmoituksen perusteella, johon maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa reagoida. Tätä pitempi siirto edellyttää erillisen liikkuva ICT-luvan hakemista. Direktiivi olisi sallinut siirron ilman erillistä ilmoitusta tai lupamenettelyä, mutta täytäntöönpanossa on valittu raskaampi menettely.

ICT-työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeudet terveydenhuoltoon ja sairausvakuutukseen vastaavat käytännössä suomalaisten omia oikeuksia, mutta ovat vähämerkityksellisempiä, koska siirtoihin yleensä muiden etujen ohella liittyy kattava vakuutusturva.

Keskeiset muutokset

Lait ovat uusia. Tähän asti kaikki keskeiset maahanmuuttosäännökset on koottu ulkomaalaislakiin.

Molempien lakien keskeisenä tavoitteena on direktiivien täytäntöönpanon ohella rakentaa lainsäädäntöpohja pitkälle viedyille sähköisille palveluille ja digitaalisille menettelyille. Muutoksilla haetaan edellytyksiä paremmalle asiakaspalvelulle, erityisesti lyhyemmille käsittelyajoille. Samalla luodaan säädösperusta työsuojelu- ja maahanmuuttoviranomaisten sähköiselle tiedonvaihdolle, jolla parannetaan viranomaisten valvontatyön vaikuttavuutta tilanteessa, joissa resurssien kasvattaminen ei ole mahdollista.

Kausityöntekijöitä koskevat sääntely on muutamaa yksittäistä lainkohtaa lukuun ottamatta perustunut viranomaisten ohjeisiin ja soveltamiskäytäntöihin. Tilanne ei oikeudellisesti ole ollut kestävä.

Kausityölakiin liittyvän lainsäädännön suurin muutos on kausityöntekijöiden aiempaa laajempi pääsy kunnalliseen terveydenhuoltoon esimerkiksi työtapaturman tai äkillisen sairastumisen vuoksi. Lisäksi kausityölupaan oikeutetut työntekijäryhmät määritellään täsmällisesti valtioneuvoston asetuksessa, jonka antamisvaltuutus sisältyy kausityölakiin.

ICT-lain tarkoittamaa ryhmää voimassaoleva lainsäädäntö ei ole tuntenut. Suomeen ICT-luvalla tulevalle ryhmälle on tähän asti myönnetty kansallisia oleskelulupia, joihin on sisältynyt oikeus työskennellä Suomessa. Direktiivin mukaista liikkumisoikeutta jäsenvaltiosta toiseen ei kansallisiin lupiin voi koskaan sisältyä.

ICT-lain merkittävin muutos on toisessa jäsenvaltiossa ICT-luvan saaneen henkilön oikeus aloittaa työskentely Suomessa ennen Maahanmuuttoviraston ratkaisua työskentelyoikeudesta. Työnteko voidaan viraston ilmoituksella välittömästi keskeyttää. Muutoksen arvioidaan joustavoittavan useassa jäsenvaltiossa toimivien yritysten mahdollisuuksia hyödyntää Eurooppaan lähetettyä henkilöstään vaihtelevissa tilanteissa ilman haitallisia vaikutuksia Suomen työmarkkinoilla.